

УДК 336.71

О. М. Грабчук,
д. е. н., доцент, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8711-864X>
О. С. Марецька,
магістр з фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, Україна
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-2056-9751>

DOI: 10.32702/2306-6814.2023.22.75

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕХАНІЗМУ АКТИВНИХ БАНКІВСЬКИХ ОПЕРАЦІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ

О. Hrabchuk,
Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Ukraine
О. Maretska,
Master of Science in Finance, Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University, Ukraine

ENSURING THE EFFECTIVENESS OF THE ACTIVE BANKING OPERATIONS MECHANISM IN WAR CONDITIONS

Стаття присвячена удосконаленню науково-практичних засад забезпечення ефективності функціонування механізму здійснення активних банківських операцій в умовах воєнного стану. Охарактеризовано сутність поняття "активні операції банків" та уточнено його формулювання. Виявлено основні проблемні аспекти функціонування механізму активних операцій банків України в умовах війни. До системних ризиків і загроз воєнного стану, які впливають на механізм активних операцій банків України віднесено: зменшення обсягу мобілізованих ресурсів, зуження спектру активних операцій, низька прибутковість операцій, суттєве сповільнення роботи ринку цінних паперів в Україні, зменшення ліквідності операцій. Розглянуто систему заходів, впроваджених Національним банком України з метою подолання негативних наслідків порушення механізму активних операцій системними ризиками та загрозами. Оцінено дієвість системи заходів Національного банку України стосовно подолання системних ризиків та загроз для фінансово-кредитної системи України. Однак забезпечення довоєнного рівня ефективності та ліквідності активних операцій банків можливе за умови впровадження стратегії комплексного управління активними операціями на рівні окремих банків.

The article is devoted to improving the scientific and practical foundations for ensuring the effectiveness of the functioning of the mechanism of active banking operations under martial law. In order to achieve the goal of the research, the methods of abstraction (study of the content of the concept of "active bank operations"), structural decomposition (analysis of the components of the definition of the concept of "active bank operations"), analysis (analysis of problematic aspects of

the implementation of the purpose of active bank operations during the war, analysis of the measures of the National Bank of Ukraine regarding the improvement of the mechanism of active operations), synthesis (clarification of the wording of the concept "active operations of banks) were used. The essence of the concept of "active operations of banks" is characterized and its formulation is clarified. Within the scope of this study, we understand the active operations of banks as operations related to the placement and use of own capital, borrowed and borrowed funds, aimed at obtaining profit and ensuring the bank's liquidity. The main problematic aspects of the functioning of the mechanism of active operations of banks of Ukraine in the conditions of war have been identified. Systemic risks and threats of martial law that affect the mechanism of active operations of Ukrainian banks include: a decrease in the volume of mobilized resources, a narrowing of the spectrum of active operations, low profitability of operations, a significant slowdown in the securities market in Ukraine, a decrease in the liquidity of operations, etc. The system of measures carried out by the National Bank of Ukraine in order to overcome the negative consequences of violation of the mechanism of active operations by systemic risks and threats is considered. The effectiveness of the system of measures to overcome systemic risks and threats to the financial and credit system of Ukraine was assessed. The developed measures made it possible to ensure an increase in foreign exchange reserves and a gradual reduction in the portion of non-performing loans in the entire banking system of Ukraine. It is concluded that ensuring the pre-war level of efficiency and liquidity of active banking operations is possible subject to the implementation of a strategy for integrated management of active operations at the level of individual banks.

Ключові слова: активні операції банків, воєнний стан, проблемні аспекти, Національний банк України, ефективність операцій, ліквідність операцій, кредитна та інвестиційна діяльність банків.

Key words: active operations of banks, martial law, problematic aspects, National Bank of Ukraine, efficiency of operations, liquidity of operations, credit and investment activities of banks.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Важливою частиною економіки країни є банківська система, що забезпечує обіг фінансових ресурсів. Банки виступають специфічними установами, які мобілізують вільні кошти, спрямовуючи їх на потреби суспільства.

Зараз, коли Україна зіткнулася з найгіршим — війною, втратою людей, руйнуванням інфраструктури, банківський сектор також підлягає критичним ризикам та небезпекам. Функціонування значної кількості банків утруднене через недостатність вільних грошових коштів, обмеженість потенційних напрямів проведення активних операцій, порушенням у взаємодії самих фінансово-кредитних установ тощо. Водночас забезпечення сталості функціонування банківської системи є необхідним з огляду не тільки на поточні потреби фінансування збереження економіки, а й враховуючи на потенційні запити щодо її відновлення.

Для забезпечення сталого економічного розвитку має особливе значення здійснення активних банківських операцій. Саме активні банківські операції є рушієм фінансування розширеного відтворення, накопичення національного багатства та економічного зростання. Зважаючи на існуючі ризики та загрози воєнного часу й згорання активних операцій банків України, актуальним є дослідження перспективних напрямів удосконалення механізму управління активними банківськими операціями.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Стосовно змісту та організації діяльності банків існує широкий спектр публікацій наукового, навчального та довідкового характеру. Зокрема, праці А. О. Бреге-ди, О. Д. Вовчак, Н. Г. Заболотної, А. О. Єпіфанова, І. М. Лазепко, Т. Д. Косової, А. А. Мещерякова, А. М. Мороз, І. Ф. Пуховкіної, М. І. Савлука, І. В. Шамової, А. В. Черепа тощо присвячені розкриттю теоретичних засад банківської діяльності та характеристиці механізму її організації. Праці В. І. Волохова, Т. Д. Гірченко, Т. Г. Іванової, У. В. Дрьомова, І. Г. Скоромовича, О. О. Стороженко, С. М. Халатур та ін. зорієнтовані на активні операції банків як в цілому, так і за окремими їх різновидами. Однак сучасна ситуація як в економіці, так і у фінансово-кредитній системі України є настільки екстремальною, що досліджень пов'язаних із забезпеченням дієвості функціонування механізму активних банківських операцій надзвичайно мало.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою даної статті є удосконалення науково-практичних засад забезпечення ефективності функціонування механізму здійснення активних банківських операцій в умовах воєнного стану. Задля досягнення мети дослідження використано методи абстрагування (дослідження змісту поняття "активні операції банків"), структурної декомпозиції (аналіз компонентів визначення поняття "активні операції банків"), аналізу (аналіз проблемних аспектів реалізації призначення активних опе-

Таблиця 1. Визначення поняття "активні операції банків"

Автор	Визначення поняття
С. Г. Арбузов, В. І. Колобов, В. І. Міщенко, В. С. Науменкова [1]	«... активні операції – це операції з укрупнення власних і клієнтських коштів»
В. І. Варцаба, О. І. Заславська. [2, с. 279]	«... активні операції як операції з розміщення банками власного капіталу та залучених ресурсів з метою отримання доходу, забезпечення діяльності й підтримання необхідного рівня ліквідності»
А. М. Герасимович, М. Д. Алексєєнко, І. М. Парасій-Вергуненко [3, С. 309]	«... активні операції – це фінансові операції з розміщення вільних коштів з метою одержання прибутку»
А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. С. Пуховкіна [6, с. 416]	«... активні операції – це операції з розміщення мобілізованих комерційним банком ресурсів у депозити, кредити, інвестиції, основні засоби й товарно-матеріальні цінності»
М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко, І. Ф. Пуховкіна, І. В. Шамова, Н. Г. Заболотна, А. О. Брегеда [8, с. 345]	«... активні операції банків полягають у діяльності, пов'язаній із розміщенням і використанням власного капіталу, залучених і позичених коштів для одержання прибутку при раціональному розподілі ризиків за окремими видами операцій і підтриманні ліквідності»

рацій банків під час війни, аналіз заходів Національного банку України щодо удосконалення механізму здійснення активних операцій) синтезу (уточнення формулювання поняття "активні операції банків).

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Ефективне зростання активів банків України та покращення їхньої якості є умовою досягнення і підтримання стабільного функціонування й розвитку банківської системи, що має позитивний вплив на розвиток економіки України. На сьогодні українські банки вкладають грошові ресурси в операції, які забезпечують найвищу процентну маржу, шукаючи можливості для розширення кола послуг і збільшення діапазону активних операцій, що негативно впливає на стан ліквідності, ризиковості та диверсифікованості вкладень. Ситуація нестабільності, воєнні дії негативно впливають на активні банківські операції. Хоча, як зазначається у [9], "Для банківської системи невизначене макроекономічне середовище, разом із високим рівнем корпоративної та споживчої заборгованості, створюють підґрунтя для активізації діяльності". Вочевидь, при досягненні певного критичного рівня невизначеності, активні банківські операції різко зменшуються внаслідок втрати ефективності та підвищення ризикованості. Отож необхідним є визначення таких напрямів удосконалення механізму управління активними операціями банків, які водночас забезпечать підтримання їх ефективності та ліквідності.

Необхідною передумовою визначення напрямів удосконалення механізму управління активними операціями банків є вивчення теоретичних засад його функціонування. Існує досить широкий спектр визначень поняття "активні операції банків" (таблиця 1). При цьому у законодавстві країни поняття "активні операції" не формалізується.

Аналіз теоретичних засад розуміння поняття "активні операції" дав змогу виокремити наступні основні аспекти існуючих розбіжностей:

— щодо джерел фінансових ресурсів для активних операцій — їх групування є доволі різним (власний капітал, залучені і позичені кошти; власний капітал та залу-

чені ресурси; мобілізовані комерційним банком ресурси; вільні кошти; залучені за допомогою пасивних операцій грошові кошти);

— щодо змісту активних операцій. Таку діяльність визначають зокрема як діяльність: пов'язану із розміщенням та використанням ресурсів; пов'язану із розміщенням ресурсів; пов'язану із розміщенням у депозити, кредити, інвестиції, основні засоби й товарно-матеріальні цінності; пов'язану із прибутковим використанням і розміщенням);

— щодо призначення активних операцій. Як призначення активних операцій розглядають: одержання прибутку і підтримання ліквідності; отримання доходу, забезпечення діяльності й підтримання необхідного рівня ліквідності.

Виокремлені аспекти визначення поняття "активні операції" мають приблизно однаково змістове навантаження. Виходячи із повноти їх формулювань у різних авторів, нами було сформульоване наступне визначення поняття "активні операції": це операції, пов'язані із діяльністю щодо розміщення та використання власного капіталу, залучених і позичкових коштів, спрямовані на отримання прибутку та забезпечення ліквідності банку.

Активні операції банків мають різний рівень ліквідності, причому чим вищий рівень ліквідності активу, тим менше він прибутковий. Саме активи у формі довгострокових форми кредитів та інвестицій у цінні папери дають найбільший прибуток банкам. Ці активи відрізняються високим ступенем ризику. Найдоходніші активні операції — це кредитні та інвестиційні. Водночас слід вказати, що банки надають перевагу саме кредитам та інвестиціям, однак ці активи найменш ліквідні.

Відтак, основне призначення активних операцій банку полягає у забезпеченні формування прибутку та підтриманні ліквідності банківської установи (рис. 1). Досягнення саме таких цілей є проблематичним у кризовий період розвитку економіки та/ або під час війни.

На ефективність активних операцій банку та їх ліквідність безпосередньо впливає стійкість банківської системи загалом. Національний банк України постійно здійснює моніторинг стійкості банківської системи, а останнім часом — з урахуванням особливостей воєнного часу. Остання оцінка здійснена станом на 01.04.2023 року і включала в себе етапи:

— оцінка якості активів та забезпечення кредитних коштів, перевірка якості оцінки майна, отриманого банком у заставу та розрахунок нормативів капіталу;

— оцінка якості активів та забезпечення кредитних операцій банку;

— оцінка показників діяльності банку та визначення відповідності необхідному рівню нормативів достатності капіталу.

Протягом 2023 р. оцінку проходило 20 банків, які є лідерами за сукупністю показників. У цьому переліку: АТ КБ "ПриватБанк", АТ "Ощадбанк", АТ "Райффайзен Банк", АТ "СЕНС БАНК", АТ "УНІВЕРСАЛ БАНК", АТ "ПУМБ", АТ "Укресімбанк", АБ "УКРГАЗБАНК", АТ "ОТП БАНК", АТ "УКРСИББАНК", АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК", АТ "КРЕДОБАНК", АТ "А-БАНК",

Рис. 1. Проблемні аспекти реалізації призначення активних операцій банків під час війни

АТ "ТАСКОМБАНК", АТ "ПроКредитБанк", АБ "Південний", АТ "БАНК КРЕДИТ ДНІПРО", ПАТ "БАНК ВОС-ТОК", ПАТ "МТБ БАНК", АТ "ПРАВЕКС БАНК". В цілому, розмір чистих активів перелічених вище банків становив понад 90 % активів банківської системи.

Окрім цього Національний банк України для забезпечення ліквідності активних операцій банків під час війни застосовує низку заходів:

- стимулювання залучення фінансових ресурсів;
- поступове зменшення адміністративних обмежень щодо обігу валюти, введених на початку війни;
- забезпечення підтримання міжнародних резервів України в умовах дефіциту вільних фінансових ресурсів;
- удосконалення технології функціонування системи електронних розрахунків.

Стосовно удосконалення критеріїв стійкості та ліквідності банків Національним банком України передбачено отримання інформації та проведення оцінки поточної ситуації для визначення пріоритетів банківського нагляду (від 24 березня 2023 р.), що підтверджує Меморандум про економічну та фінансову політику з Міжнародним валютним фондом. Впровадження оцінки стійкості банків України, зокрема, проведення тестування щодо визначеного регулятором переліку банків, розпочав саме Національний банк України.

Стосовно стимулювання залучення фінансових ресурсів, від 7 квітня 2023 р. для посилення ринкових імпульсів заохочення банками строкових депозитів в національній валюті і зниження ризику для міжнародних резервів та валютного ринку було оновлено операційний дизайн монетарної політики. Заощадження громадян від інфляційного знецінення, забезпечення подальшого зниження цінового тиску та сприятимуть розвитку культури строкових заощаджень у гривні — саме ці зміни дають нам отримати захист. Передбачаються наступні зміни до операційного дизайну:

— зниження ставки за депозитними сертифікатами овернайт — із 23 % до 20 % річних;

— запровадження нових лімітованих тримісячних депозитних сертифікатів під фіксовану ставку на рівні облікової ставки.

Національний банк України для налаштування операційного дизайну має право періодично переглядати частку портфеля депозитів та мультиплікатор, що дає змогу забезпечити належні монетарні умови для стабільного зниження інфляції, покращення інфляційних очікувань та підтримки стійкості валютного ринку.

Наразі спостерігається занепад вільних фінансових ресурсів банківської системи. Водночас недостатньо коштів і у Державному бюджеті України, якому необхідно в першу чергу фінансувати воєнні потреби та підтримувати бюджетні установи. При цьому варто зазначити, що держава має кошти із фінансової підтримки відновлення економіки України, які можливо залучити до фінансування активних операцій банку.

Проте найбільшу вагу приділено, щодо забезпечення фінансової підтримки відбудови економіки України, зокрема:

— унормовано спрямування залишків коштів спеціального фонду державного бюджету, що надійшли в 2022 р. від Європейського інвестиційного банку, на нові бюджетні програми у сфері будівництва;

— уточнено окремі питання виділення коштів Фонду ліквідації наслідків збройної агресії.

Стосовно поступового зменшення адміністративних обмежень щодо обігу валюти, введених на початку війни — з 21 квітня 2023 р. пом'якшено адміністративні обмеження для зміцнення позитивних тенденцій у готівковому сегменті валютного ринку. У зв'язку з чим НБУ розширив можливості банків країни проводити операції з продажу готівкової іноземної валюти. Ці зміни спрямовано на зростання пропозиції банків на готів-

ковому валютному ринку, що допоможе подолати множинності валютних курсів та поліпшенню курсових очікувань населення.

Стосовно забезпечення підтримання міжнародних резервів України в умовах дефіциту вільних фінансових ресурсів — станом на 1 квітня 2023 р. міжнародні резерви України становили 31,9 млрд. дол. США. Станом на 1 серпня 2023 року міжнародні резерви України досягли 41,7 млрд. дол. США [5]. Зазначимо, що саме завдяки надходженням від міжнародних партнерів та помірних боргових виплат країни в іноземній валюті міжнародні резерви країни досягли одинадцятирічного максимуму.

Загалом, упродовж березня 2023 р. на валютні рахунки НБУ надійшло 5,1 млрд дол. США, у т. ч. від уряду Канади — 1,8 млрд дол. США; від ЄС — 1,6 млрд дол. США; від Сполучених Штатів (через трастовий фонд Світового банку) — 1,3 млрд дол. США; від розміщення валютних облігацій внутрішньої державної позики — 0,5 млрд дол. США. Поточний обсяг міжнародних резервів забезпечує фінансування 4,2 місяця майбутнього імпорту, що відповідає загальносвітовим стандартам.

Стосовно удосконалення технології функціонування системи електронних розрахунків — 1 квітня 2023 р. Національний банк України запустив систему електронних платежів (СЕР). Від вказаної дати СЕР функціонує на базі міжнародного стандарту ISO 20022 та доступна для проведення міжбанківських платежів цілодобово, тобто 24/7.

Для держави відбувся перехід на нове покоління розрахункових операцій, що є важливою технологічною передумовою для подальшого якісного розвитку платіжної інфраструктури України [4]. Треба врахувати, що Україна має статус кандидата на членство в ЄС і НБУ активно працює над можливістю приєднання нашої країни до Єдиної зони платежів у євро (SEPA) та реалізацією функціоналу миттєвих платежів у наступній версії СЕР-4.1, тестування якої учасниками заплановане в 2023 р.

Впровадження зазначених вище заходів призвело до часткової активізації активних банківських операцій (таблиця 2). До початку широкомасштабної війни зниження частки непрацюючих кредитів відбувалось лише у взаємозв'язку із економічним зростанням. У 2023 році, незважаючи на економічне падіння, НБУ вдалось досягти зменшення як обсягу, так і частки непрацюючих кредитів по банківській системі в цілому.

Слід зазначити, що подальше впровадження зазначених вище заходів має забезпечити:

- покращення фінансової стійкості банківської системи;
- активізацію конкуренції банків за строкові кошти вкладників;
- курсову стабільність гривні та контроль держави за інфляційними процесами;
- подальшу модернізацію платіжної системи країни та наближення її до стандартів Європейського Союзу.

В умовах нестабільності фінансування та конкуренції для забезпечення стійкого функціонування фінансових послуг, банкам необхідно використовувати усі можливі стратегії, методи і інструменти управління ак-

Таблиця 2. Частка непрацюючих кредитів в цілому по банківській системі України, %

На дату	У корпоративному секторі	Кредити фізичним особам	Кредити органам державної влади
01.01.2018	56,95	26,24	0,69
01.01.2019	54,76	23,83	29,22
01.01.2020	53,5	19,95	14,48
01.01.2021	49,56	14,39	0,00
01.01.2022	40,14	09,00	0,00
01.01.2023	46,63	25,67	4,57
01.10.2023	46,16	22,06	3,19

Джерело: складено авторами за даними [7].

тивами. За допомогою обґрунтованих стратегій досягається ефективний фінансовий результат банку і адекватний підхід до проблеми управління ліквідністю банку. Сучасний стан економіки України та стан фінансово-кредитних відносин визначив те, що ситуація змінюється настільки швидко і непередбачувано, що неможливо планувати подальші дії і намагатися передбачити майбутню ситуацію на основі існуючих історичних даних. Причому наростання волатильності у банківській прибутковості було зафіксовано ще у 2020 році [10], коли ризики економічного середовища не були сучасного загрозового характеру.

Диверсифіковане розміщення коштів використовується для активів, що принесуть найвищий дохід. Саме ця стратегія управління активами потребує здійснення конкретних вимог для організації її проведення, а точніше — це накопичення банком високоліквідних активів, що представлені якісним кредитно-інвестиційним портфелем. З огляду на зазначене, ефективне управління активними операціями банку, вимагає встановлення оптимального співвідношення між дохідністю банку та часткою залучених та запозичених коштів у структурі балансу.

У практичній діяльності українських банків домінуючою стала стратегія комплексного управління активами банку. Вибір цієї стратегії викликаний посиленням інтеграційних процесів в фінансовому секторі, а також збільшенням кредитної і інвестиційної діяльності банків. На зараз існує необхідність підвищення капіталізації та ліквідності банківських установ, що створює необхідність вводити у систему управління банком економіко-математичні методи обґрунтування діяльності щодо управління активними операціями. Також дієвим засобом покращення ефективності та ліквідності активних операцій банків є використання фінансових інновацій. Як зазначається у [11] "Постійні інновації та нові технології у фінансовому секторі, з одного боку, перетворюють ринок і потенціюють загрози, а з іншого — відкривають багато фінансових можливостей для процвітання".

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

В умовах різкого погіршення економічного середовища та зростання рівня невизначеності, обсяг активних банківських операцій значно зменшується, що й властиво для сучасного стану банківської системи України. Разом з тим, активні операції банків визначають ефективність їх функ-

ціонування та рівень ліквідності та фінансової стійкості. Саме забезпечення ефективності та ліквідності є основним призначенням активних банківських операцій, що випливає із теоретичного розуміння їх сутності.

Системні ризики й загрози воєнного стану (зменшення обсягу мобілізованих ресурсів, звуження спектру активних операцій, низька прибутковість операцій, суттєве сповільнення роботи ринку цінних паперів в Україні, зменшення ліквідності операцій тощо), визначили спрямування заходів Національного банку України, призначених удосконалити механізм здійснення активних операцій. Основні заходи головного банку країни стосувались адаптації системи критеріїв стійкості та ліквідності банків до умов кризової економіки, стимулювання залучення фінансових ресурсів, поступового зменшення адміністративних обмежень щодо обігу валюти, забезпечення підтримання міжнародних резервів України в умовах дефіциту вільних фінансових ресурсів, удосконалення технології функціонування системи електронних розрахунків. Впроваджені заходи дали змогу забезпечити зростання валютних резервів та поступового зменшення частки непрацюючих кредитів в цілому по банківській системі України.

Водночас більша частка вітчизняних банків не досягає достатнього рівня ефективності функціонування та має проблеми із забезпеченням ліквідності та стійкості. Використання обґрунтованої стратегії комплексного управління активними операціями з урахуванням загроз і викликів воєнного стану на рівні окремого банку може бути предметом подальших розвідок.

Література:

1. Арбузов С. Г., Колобов В. І., Міщенко В. І., Науменкова В. С. Банківська енциклопедія. Київ: Центр наукових досліджень Національного банку України: Знання, 2011. 504 с.
2. Варцаба В. І., Заславська О. І. Сучасне банківництво: теорія і практика: Навч. посіб. Ужгород, 2018. 364 с.
3. Герасимович А. М., Алексєєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності: Підручник. К.: КНЕУ, 2005. 599 с.
4. Запрацювало нове покоління СЕП стандарту ISO 20022 в цілодобовому режимі. Медіа-простір. Новини. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zapratsyuvano-nove-pokolinnya-sep-na-bazi-standartu-iso-20022-v-tsilodobovomu-rezhimi>.
5. Міжнародні резерви України. Медіа-простір. Новини. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-perevischili-417-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-lipnya-onovivshi-istorichniy-rekord-nezalejnoyi-ukrayini>.
6. Мороз А. М., Савлук М. І., Пуховкіна М. Ф. Банківські операції: Підручник. К.: КНЕУ, 2009. 476 с.
7. Обсяг активних операцій та частка непрацюючих активів в цілому по системі. Активні та пасивні операції банків. Наглядова статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3>.
8. Савлук М. І., Мороз А. М., Лазепко І. М., Пуховкіна І. Ф., Шамова І. В., Заболотна Н. Г., Брегеда А. О. Гроші та кредит: Підручник. К.: КНЕУ, 2011. 589 с.
9. Khalatur S., Zhylenko K., Masiuk Y., Velychko L. and Kravchenko M. (2018). Assessment of bank lending

diversification in Ukraine. Banks and Bank Systems, 13 (3), 141—150. Doi:10.21511/bbs.13(3).2018.14.

10. Khalatur S., Velychko L., Pavlenko O., Karamushka O. and Huba M. (2021). A model for analyzing the financial stability of banks in the VUCA-world conditions. Banks and Bank Systems, 16 (1), 182—194. doi:10.21511/bbs.16(1).2021.16.

11. Khalatur S., Pavlova H., Vasilieva L., Karamushka D., Danilevica A. (2022). Innovation management as basis of digitalization trends and security of financial sector. Entrepreneurship and Sustainability. Issues, 9 (4), 56—76. URL: [http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4\(3\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4(3)).

References:

1. Arbuzov, S. H., Kolobov, V. I., Mishchenko, V. I. and Naumenkova, V. S. (2011), Bankivs'ka entsyklopediia [Banking encyclopedia], Center for Scientific Research of the National Bank of Ukraine: Knowledge, Kyiv, Ukraine.
2. Vartsaba, V. I. and Zaslavska, O. I. (2018), Suchasne bankivnytstvo: teoriia i praktyka: Navch. posib [Modern banking: theory and practice: Study guide], Uzhhorod, Ukraine.
3. Herasymovych, A. M., Aleksieienko, M. D., Parasiiv-Verhunencko, I. M. (2005), Analiz bankivs'koi diial'nosti: Pidruchnyk [Analysis of banking activity: Textbook], KNEU, Kyiv, Ukraine.
4. National Bank of Ukraine (2023), "A new generation of ISO 20022 standard SEP has been launched 24/7", available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/zapratsyuvano-nove-pokolinnya-sep-na-bazi-standartu-iso-20022-v-tsilodobovomu-rezhimi> (Accessed 25 Oct 2023).
5. National Bank of Ukraine (2023), "International reserves of Ukraine", available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-perevischili-417-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-lipnya-onovivshi-istorichniy-rekord-nezalejnoyi-ukrayini> (Accessed 25 Oct 2023).
6. Moroz, A. M., Savluk, M. I. and Pukhovkina, M. F. (2009), Bankivs'ki operatsii: Pidruchnyk [Banking operations: Textbook], KNEU, Kyiv, Ukraine.
7. National Bank of Ukraine (2023), "The volume of active operations and the share of non-working assets in the system as a whole. Active and passive operations of banks. Supervisory statistics", available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#3> (Accessed 25 Oct 2023).
8. Savluk, M. I., Moroz, A. M., Lazepko, I. M., Pukhovkina, I. F., Shamova, I. V., Zabolotna, N. H. and Breheda, A. O. (2011), Hroshi ta kredyt: Pidruchnyk [Money and credit: Textbook], KNEU, Kyiv, Ukraine.
9. Khalatur, S., Zhylenko, K., Masiuk, Y., Velychko, L. and Kravchenko, M. (2018), "Assessment of bank lending diversification in Ukraine", Banks and Bank Systems, vol. 13 (3), pp. 141—150. Doi:10.21511/bbs.13(3).2018.14.
10. Khalatur, S., Velychko, L., Pavlenko, O., Karamushka, O. and Huba, M. (2021), "A model for analyzing the financial stability of banks in the VUCA-world conditions", Banks and Bank Systems, vol. 16 (1), pp. 182—194. doi:10.21511/bbs.16(1).2021.16.
11. Khalatur, S., Pavlova, H., Vasilieva, L., Karamushka, D., Danilevica, A. (2022), "Innovation management as basis of digitalization trends and security of financial sector", Entrepreneurship and Sustainability. Issues, vol. 9 (4), pp. 56—76. [http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4\(3\)](http://doi.org/10.9770/jesi.2022.9.4(3)).
Стаття надійшла до редакції 04.11.2023 р.